

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2005 vp

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus ETYJ:n par- lamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2004

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä toukokuuta 2005 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi kertomuksen Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomuksen ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2004 (K 4/2004 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina
- puheenjohtaja Ilkka Kanerva ja sihteeri Gunilla Carlander, ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJ on poliittisessa kriisissä. ETYJ:n operatiivisen toiminnan kohdentuminen ETYJ-alueen itäisiin osiin IVY-alueelle ja ihmisoikeuskysymysten painottuminen on herättänyt järjestössä ristiriitoja erityisesti Venäjän taholta.

ETYJ:n hallitustason toiminnan kriisi heijastuu myös ETYJ:n parlamentaariseen yleiskokoukseen, vaikka parlamentaarinen yleiskokous toimii hallitustason ETYJ-toiminnasta riippumattomasti. Yleiskokouksen toiminnan muodot ovat pysyneet samoina kuin edellisinä vuosina: vaalitarkkailu, työryhmät, kenttävierailut sekä erityisedustajien toiminta.

Valiokunta toteaa, että Suomen valtuuskunta ETYJ:n parlamentaarisessa yleiskokouksessa on kertomusvuoden aikana osallistunut yleisko-

kouksen toimintaan aktiivisesti, mm. vaalitarkkailussa. Ed. Kimmo Kiljusen ehdokkuus yleiskokouksen presidentiksi yleiskokouksen 13. istunnossa Edinburgissa sekä yleiskokouksen Moldova-työryhmän puheenjohtajuus ovat pitäneet Suomen valtuuskunnan profiilin varsin korkeana. Valiokunta toteaa, että ed. Kiljusen toimikauden päätyttyä yleiskokouksen varapresidenttinä Suomella ei ole edustajaa yleiskokouksen puheenjohtajistossa.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että Euroopan neuvoston ja ETYJ:n toiminnassa on päällekkäisyyksiä, joita järjestöjen kehittämisessä olisi syytä pohtia. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ETYJ:n uudistaminen etenee kuitenkin hyvin vaatimattomasti. Järjestöjen yhdistämisestä ei käydy keskustelua. Valiokunnan mielestä on ilmeistä, että Euroopan neuvostolla ja ETYJ:llä on jatkossakin omat luontavat roolinsa

Euroopan neuvoston keskittyessä ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatteita koskevan normatiivisen pohjan vahvistamiseen ja ETYJ:n keskittyessä toiminnallisempaan poliittiseen rooliin vakaudelle tärkeiden toimenpiteiden vahvistamiseksi mm. kenttämissioiden kautta. Valiokunta toteaa, että Yhdysvaltojen ja Kanadan jäsenyys ETYJ:ssä tekee järjestöstä yhden tärkeän kanavan transatlanttisessa yhteistyössä ja tätä ulottuvuutta pitää hyödyntää täysimääräisesti.

ETYJ:n parlamentaarinen yleiskokous on toiminut aktiivisesti vaalitarkkailussa. Ulkoasiainvaliokunta korostaa tämän toiminnan merkitystä koko Euroopan vakaudelle. Kertomusvuonna on nähty, kuinka vaaleilla tapahtuva muutos voi olla käänteentekevää eurooppalaisten maiden kehityksessä. Ukrainan presidentinvaalit lokakuussa ja joulukuussa 2004 sekä Georgian presidentinvaalit tammikuussa ja parlamenttivaalit maaliskuussa 2004 ovat esimerkkejä tällaisista kansanvaltaisista poliittisista käänteistä. Vaalitarkkailulla oli merkittävä osa Ukrainan ns. oranssin vallankumouksen toteutumisessa. Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että vaalitarkkailua ei voi pitää asiattomana puuttumisena maiden sisäisiin oloihin, vaan osana ETYJ:n demokraattisen arvopohjan varjelua.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että vaalitarkkailua kehitetään edelleen. Vaalitarkkailun ulottaminen myös ns. vakiintuneisiin demokratioihin on myönteinen kehitys, koska näin osoitetaan, että ulkopuolinen vaalitarkkailu ei merkitse lähtökohtaista epäluottamusta vaaleja järjestäviin viranomaisiin. Samalla vaalitarkkailua tulee laajentaa itse vaalitapahtumasta laveampaan ajanjaksoon, koska myös itse vaalikampanjoinnin olosuhteilla, erityisesti tiedonvälityksellä, ja vaalituloksen toimeenpanolla on ratkaiseva merkitys sille, voidaanko vaaleja pitää asianmukaisesti järjestettyinä.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että ETYJ:n jäsenistön keskuudessa on puutteita demokratian,

ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumisessa. Tilanne Valko-Venäjällä on yhä huolestuttava, ja lokakuun 2004 parlamenttivaalit eivät tuoneet parannusta maan kehitykseen. Kansainvälisten vaalitarkkailijoiden arvio vaaleista oli kielteinen. ETYJ:n jäsenvaltion Uzbekistanin kehitys on vuonna 2004 ollut erityisen huolestuttava. ETYJ:n kaltaisten yleiseurooppalaisten järjestöjen uskottavuuden kannalta on tärkeää, että yhteisen arvopohjan loukkauksiin puututaan määrätietoisesti.

Teemaseminaarit ovat vakiintuneet ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen työskentelymuotona. Ulkoasiainvaliokunta pitää erityisen arvokkaana sitä, että ihmiskauppaan liittyvät ongelmat on nostettu voimakkaasti esille ETYJ:ssä ja sen yleiskokouksessa.

Valiokunta on aiemmissa mietinnöissään kiinnittänyt huomiota parlamentaaristen valtuuskuntien ja eduskunnan toiminnan välisen yhteistyön kehittämiseen. Omaksuttu käytäntö hallituksen ja ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan yhteisen vuoropuhelun vahvistamisesta ennen merkittäviä kokouksia käytännön yhteistyön edistämiseksi ja oikea-aikaisen tiedon saamiseksi on osoittautunut hyödylliseksi. Valiokunta tukee pyrkimyksiä kehittää kansainvälisten asioiden käsittelyä eduskunnassa niin, että nykyistä kertomusmenettelyä uudistettaisiin ja painopiste siirrettäisiin parlamentaaristen yleiskokousten istuntokohtaiseen raportointijärjestelmään ja ajankohtaisiin täysistuntokeskusteluihin.

Päätösehdotus

Ulkoasiainvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy kertomuksen ja

että tämä mietintö lähetetään tiedoksi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnalle ja hallitukselle.

Helsingissä 8 päivänä marraskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Liisa Jaakonsaari /sd	Eero Lankia /kesk
vpj.	Aulis Ranta-Muotio /kesk	Suvi Lindén /kok
jäs.	Ulla Anttila /vihr	Petri Neittaanmäki /kesk
	Eva Biaudet /r	Aila Paloniemi /kesk
	Antero Kekkonen /sd	Suvi-Anne Siimes /vas
	Kimmo Kiljunen /sd	Jari Vilén /kok
	Katri Komi /kesk	Ben Zyskowitz /kok (osittain)
	Johannes Koskinen /sd	vjäs. Esko-Juhani Tennilä /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jukka Salovaara .